

№ 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

2. Кримінальний кодекс: Закон України від 05.04.2001р. № 25-26 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії режиму воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#top> (дата звернення: 19.05.2022).

4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

*Гусар Л.В., к.ю.н, доц., доцентка
кафедри кримінального права
юридичного факультету ЧНУ імені
Юрія Федьковича*

*Тома М.Г., к.ю.н, доцентка
кафедри кримінального права
юридичного факультету ЧНУ імені
Юрія Федьковича*

Кримінологічна характеристика особистості терориста

Аналіз осіб-терористів, які вчиняють та які причетні до скоєння терористичних актів, має велике теоретичне і прикладне значення. Дослідження даної категорії осіб, дозволяє розібратися у мотивах, внутрішніх спонуканнях, психологічних особливостях та інших суб'єктивних передумовах вчинення терористичних актів.

Слід погодитися з професором І. К. Туркевич, яка свого часу при читанні лекцій з кримінології застосовувала термін «особистість терориста», а не «особа терориста». Аргументом на користь такої позиції є те, що термін «особистість» більш чітко віддзеркалює соціально значущі якості і властивості того, хто вчинив терористичний акт [1]. У переважній більшості в сучасній кримінології, соціології, філософії використовується цей термін. Особистість терориста – сукупність психологічних, моральних та інших характеристик, тією чи іншою мірою притаманних особам, які вчиняють терористичну діяльність.

Цілком очевидно, що терористами – не народжуються. С. А. Солодовніков вказує, що «у особистості немає і не може бути вроджених терористичних властивостей, вони всі придбані в процесі життєдіяльності людини під впливом соціального середовища, найближчого оточення, і на їх формування впливають соціальні умови» [2, с. 31].

Терористи, як і будь-яка інша категорія злочинців, настільки різноманітні за багатьма характеристиками, що було б некоректно створити цілісний портрет терориста і говорити про нього як про специфічний тип особистості, чітко сформований і який характеризується набором певних соціальних і психологічних рис, які належать всім без винятку особам цієї групи. У зв'язку з цим дослідники відмовилися від пошуку певних універсалій, оскільки «Тероризм народжується і визріває в довгих соціальних та особистісних процесах. І типового терориста теж не існує» [3].

С.У. Дикаєв зауважує, що «серед терористів зустрічаються люди різного віку, статі, віросповідання, партійної приналежності, з різним рівнем інтелекту, психічного розвитку, матеріальної забезпеченості і т. д.» [4, с.252]. У зв'язку з цим, складно говорити навіть про загальні риси, властивості, особливості особистості терориста. Важливо мати на увазі, що особистість терориста формується не тільки під впливом різних механізмів власного розвитку, але і певного соціокультурного середовища, яке багато в чому визначає базові ціннісні орієнтири особистості. Відзначимо також, що при будь-якій характеристиці, неприпустимо концентрувати увагу лише на одній групі факторів (наприклад, релігійних), які впливають на формування особистості терориста.

До кримінологічних особливостей терориста відноситься широкий спектр мотивів учасників терористичних дій. В даний час поряд з політичними і націоналістичними мотивами цих осіб, широке поширення в мотивації набувають користь, помста, економічна і політична конкуренція, самоствердження та ін. Проте, інколи терористична діяльність характеризується досить суперечливою, майже незрозумілою мотивацією. Наприклад, зазначено, що іноді терористи вчиняють терористичні акти, не висуваючи при цьому ніяких вимог. Їх завданнями можуть бути, наприклад, нанести якомога більше шкоди, не рахуючись з людськими жертвами, посіяти паніку в суспільстві, викликати у людей зневіру в здатність влади контролювати ситуацію в країні і забезпечити безпечне життя громадян [5].

Терористи загалом абсолютно розумні. Адже, психічно хворі люди є дуже ненадійними та не піддаються контролю, тому не можуть принести користь для терористичних груп. Терористичні групи потребують розсудливих активістів, які не повертають до себе увагу, які зможуть безслідно розчинитись у натовпі, які здатні набиратися досвіду і робити певні практичні висновки. В межах терористичних груп є надзвичайно мало патологічно хворих осіб, оскільки вони потенційно небезпечні для групи, і маючи непередбачувану та безконтрольну поведінку, можуть легко видати і зрадити.

Значна частина терористів (до 72%) раніше були судимі і відбували покарання за насильницькі або поєднані з насильством і застосуванням зброї злочини, або були членами організованих злочинних формувань [6]. Таких осіб називають кримінальними терористами. Принципова відмінність цієї категорії від терористів-одинаків та ідейних терористів – практично повна відсутність ідейного рівня мотивації вчинення злочинів, в основі їхніх дій лежить суто корисливе підґрунтя. Цій категорії злочинців також властиво: постійна озлобленість, готовність до насильства, рішучість в діях, відданість інтересам злочинного угруповання, ворожість до інших осіб, відсутність будь-яких сумнівів у правильності своєї поведінки і коливань в його здійсненні.

Переважно організаторами та керівниками терористичних груп є особи старшого віку, а молодшого – виконавці. Терористичні групи подібні релігійним сектам. Вони вимагають повного зобов'язання членів, регулюють іноді і сексуальні відносини та заборони, нав'язують відповідний порядок життя, прагнуть піддати ідеологічній обробці кожного члена. Терористи намагаються викоринити індивідуальність у групі, створити свого роду загальний розум групи, загальний моральний код, який вимагає незаперечної покірності.

Дуже часто терористи – це люди, які свого часу, виступаючи за якісь права і свободи, були засуджені державою, викинуті, поставлені за межу закону, і для них тероризм стає соціальною помстою цієї державі. Важливою особливістю сучасного тероризму є публічний (розрахований на масове сприйняття, на залякування)

характер дій терористів. Як свідчать результати дослідження, терористами стають, як правило, чоловіки молодого (до 30 років) або зрілого (від 30 до 50 років) віку, недостатньо освічені (лише 54,3% з них мали середню освіту), часто (близько 70%) які не мають постійного джерела доходів. Досить висока серед них частка колишніх спортсменів, а також в минулому військовослужбовців – учасників бойових дій при ліквідації міжнаціональних та інших конфліктів [7].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, про те, що: 1) не існує універсального типу терориста; 2) можна лише говорити з певною часткою умовності про деякі категорії осіб, більшою мірою схильних до скоєння актів тероризму; 3) найчастіше вчиняють терористичні акти – представники кримінального середовища.

Список використаних джерел

1. Дьоменко С.В. Спирні питання визначення поняття «Особистість злочинця»
URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwii t0unvb QAhUGVSwKHdf8DsQFggoMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.apdp.in.ua%2Fv45%2F69.pdf>
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
3. Назаркін М. В. Кримінологічна характеристика і попередження тероризму.
URL: <http://pravolib.pp.ua/kriminologicheskaya-harakteristika-lichnosti.html>
4. Дикаєв С. У. Тероризм: явище, причини, протидія. Приватна кримінологія. Відп. ред. Д. А. Шестаков. СПб, видавництво «Юридичний центр Прес», 2007. С. 271.
5. Белокуров Г. І. Мотиваційна спрямованість особистості терориста. Юридична психологія, 2008, №2. – С.32.
6. Кримінологічна характеристика, детермінанти та попередження тероризму
URL: <http://um.co.ua/3/3-6/3-68901.html>
7. Кримінологічна характеристика злочинності терористичного характеру. Особистість злочинця-терориста. URL: <http://um.co.ua/5/5-5/5-52190.html>

*Продан Т.В., к.ю.н, доц., доцентка
кафедри кримінального права
юридичного факультету ЧНУ
імені Юрія Федьковича*

Індивідуальна профілактика як основа протидії злочинності

Індивідуальна профілактика – це діяльність уповноважених органів з «індивідами», тобто окремими, конкретними особами, носіями неповторних особливостей особистості, що сформувалися у результаті обставин їх розвитку, життєдіяльності та виховання. Індивідуальна профілактика злочинності здійснюється у двох формах – безпосередній та ранній. Г.А. Аванесов зазначає, що: «виникає необхідність здійснення не тільки безпосередньої профілактики (коли об'єктом профілактичного впливу виступає особа, яка перебуває, умовно кажучи, у стані, наближеному до вчинення кримінального правопорушення), а й ранньої профілактики (тут об'єктом впливу є особистість, яка характеризується негативно, перебуває, однак, на стадії, умовно кажучи, ще віддаленій від вчинення кримінального правопорушення)» [1, с. 403].

Індивідуальну профілактику необхідно спрямовувати на особу, враховуючи обставини, умови, ситуації, що сприяють або полегшують вчинення кримінально